

Výročná správa 2020

Správa o aktivitách

V roku 2020 sme sústredili pozornosť najmä na dve témy:

1. Prípravu podmienok pre vznik kapacít pre plánovanie a koordináciu dekarbonizácie a rozvoja energetickej sebestačnosti regiónov
2. Správne nastavenie procesu transformácie uhoľného regiónu horná Nitra

Naša činnosť v oboch témach nadväzovala na predchádzajúce aktivity a využívala vytvorené kontakty a spoluprácu s partnermi na rôznych úrovniach.

Energetické plánovanie

Dokončili sme prípravu nových metodík na výpočet energetickej potreby a potenciálu úspor energie v budovách a doprave (individuálnej aj verejnej), kvantifikáciu udržateľného potenciálu drevnej a poľnohospodárskej biomasy, slnečnej energie (na výrobu elektriny a tepla), tepelných čerpadiel aj veternej energie. Vypracovali sme aj metodiky na výpočet emisií CO₂ a znečisťujúcich látok z prevádzky budov a dopravy a tiež na výpočet ročného úniku peňazí z regiónov spôsobený dovozom spotrebovaných palív a energie.

Metodiky boli nastavené na klimatické, geografické a prírodné podmienky troch okresov (Kežmarok, Rimavská Sobota a Rožňava), v ktorých sa nám v predchádzajúcom roku podarilo iniciovať vznik tímov pre regionálne energetické plánovanie. Naším zámerom však je otestovať, ako by sa naše výstupy v budúcnosti mohli využiť pri príprave jednotných metodických postupov pre regionálne energetické plánovanie na celom Slovensku.

Preto sme začali otvárať odbornú aj politickú diskusiu o potrebe riešenia absencie štandardizovaných pravidiel pre plánovanie dekarbonizácie regiónov. Do tejto diskusie sme prinášali podnety a návrhy, ktoré sme podopreli analýzami a hodnoteniami súčasného aj cieľového stavu (napr. analýza dostupných metodík pre regionálne energetické plánovanie na Slovensku a v zahraničí, analýza dostupných nástrojov na podporu regionálneho energetického plánovania, hodnotenie významu energetiky v miestnych a regionálnych koncepciách a plánoch, príklady regionálneho energetického plánovania na Slovensku a v zahraničí).

Budovanie kapacít pre udržateľnú energetiku

Spolu s regionálnymi partnermi sme testovali uplatnenie pilotných metodík pri príprave nízkouhlíkových stratégií. Naši regionálni koordinátori usmerňovali rozsiahly zber a spracovávanie údajov, sprostredkovali regionálnym partnerom informácie, kontakty, exkurzie na miesta dobrej energetickej praxe v Čechách a v Rakúsku a zabezpečovali ich odbornú prípravu. Situáciu nám však komplikovali obmedzujúce opatrenia najmä počas dlhotrvajúcich núdzových stavov vyhlásených v reakcii na pandémiu koronavírusu.

Nadväzujúc na úspešnú snahu o zakomponovanie nášho návrhu na plošné budovanie regionálnych centier udržateľnej energetiky do Integrovaného národného energetického a klimatického plánu SR do roku 2030 sme túto tému udržovali v centre intenzívnej komunikácie s ministerstvom hospodárstva, Slovenskou inovačnou a energetickou agentúrou, samosprávnymi krajmi a miestnymi samosprávami.

S podporou Nadácie Friedricha Eberta, Európskej klimatickej iniciatívy nemeckého ministerstva životného prostredia a širšej expertnej skupiny sa nám podarilo dostať túto tému na úroveň politickej priority a tiež do verejnej diskusie. Vďaka tomu sa problematika podpory budovania regionálnych kapacít pre dekarbonizáciu začlenila aj medzi priority v rámci programovania fondov EÚ na roky 2021 – 2027. Prispeli k tomu aj analýzy a návrhy, ktoré sme pre tento účel pripravili (napr. analýzu pripravenosti samospráv a cieľových skupín k systematickému energetickému plánovaniu, návrh inštitucionálneho rámca pre novú koordinačnú infraštruktúru atď. Naše zistenia a závery sme zverejňovali v médiách a najmä prostredníctvom mnohých diskusných podujatí, seminárov a informačných dní formou online.

Informačný systém, vzdelávanie a osвета

Na základe analýzy existujúcich predpisov upravujúcich prácu s energetickými údajmi v regiónoch sme vypracovali návrh regionálneho energetického informačného systému, ktorý by mohol byť prototypom informačného systému v budúcnosti. Naším zámerom bolo pripraviť pôdu pre to, aby budúce regionálne informačné systémy boli navzájom stopercentne kompatibilné a obojstranne funkčne prepojené s centrálnym monitorovacím systémom energetickej efektívnosti, ktorý spravuje SIEA.

Neprijemné zistenia z našej minuloročnej analýzy kvality výuky o zmene klímy v regionálnom školstve a úrovne informovanosti o tomto probléme zo strany regionálnych médií sme ďalej tlmočili na verejných diskusiách a podujatiach pre pedagógov. S predstaviteľmi stredných aj základných škôl sme otvorili diskusiu o možnostiach skvalitnenia výuky a s odbornými školami o potrebe rozšírenia vzdelávania z hľadiska prípravy budúceho personálu regionálnych centier udržateľnej energetiky. Táto téma vzbudila veľký záujem. Na tento účel sme vypracovali návrh inovácií vo vzdelávacom procese na zvyšovanie energetickej gramotnosti absolventov základných a stredných škôl. Doplnkovou aktivitou v tomto smere bola organizácia tematických výstav a prednášok zameraných na zmenu klímy.

Pilotné projekty

V rámci prípravy nízkouhlíkových stratégií pre regióny v okresoch Kežmarok, Rimavská Sobota a Rožňava sme sformulovali zásady plánovania dobrých investícií, opatrení a projektov v kontexte dekarbonizácie. Sformulovali sme aj všeobecné mustru pre opis plánovaných investícií a projektov, ktoré sa budú uchádzať o podporu z verejných fondov. Táto mustra by sa mala používať pre všetky typy projektov bez ohľadu na sektor. Umožnilo by to vopred vidieť vplyv projektu na energetickú a emisnú bilanciu, energetickú sebestačnosť a lokálnu ekonomiku.

V duchu uvedených nových zásad sme dali vypracovať návrhy inteligentných integrovaných dopravných systémov pre regióny Zamaguria, Silickej planiny a Cerovej vrchoviny, ktoré by mohli byť pilotnými reakciami na veľmi nežiadúci trend v doprave (prehlbujúci sa úpadok regionálnej verejnej dopravy v prospech prudko rastúcej individuálnej automobilovej dopravy). Návrh sme poskytli dotknutým miestnym samosprávam aj samosprávnym krajom a ich inštitúciám zodpovedným za plánovanie rozvoja udržateľnej mobility.

Vo všetkých troch cieľových okresoch sme sa snažili pomôcť mestám a obciam využiť zaujímavú ponuku Slovenského investičného holdingu pri príprave dokumentácie k uplatneniu garantovaných energetických služieb pre vybrané verejné budovy. Bohužiaľ, napriek osвете a podpore z našej strany práve nedostatok kapacít samospráv bol príčinou toho, že túto jedinečnú ponuku nevyužili.

O príprave pilotného zámeru generačnej zmeny teplárenského systému v Prievidzi sa zmiňujeme v poslednej časti.

Regulácia využívania obnoviteľných zdrojov

Pri príprave metodických postupov na kvantifikáciu udržateľného energetického potenciálu drevnej aj poľnohospodárskej biomasy sme osobitný dôraz kládli na definovanie jasných kritérií udržateľnosti.

Uplatnenie týchto metodických postupov pri tvorbe nízkouhlíkových stratégií prinieslo zaujímavé výsledky. Potvrdilo sa, že v prípade optimalizácie energetickej potreby všetkých budov (ich komplexnou obnovou) v takmer všetkých vidieckych regiónoch je možné v tomto sektore dosiahnuť energetickú sebestačnosť kombináciou citlivo využívaných dostupných obnoviteľných zdrojov. Zároveň sa ukázali veľké rozdiely v ich disponibilnom energetickom potenciáli a aj v jeho štruktúre, najmä čo sa týka biomasy. To potvrdzuje, že v budúcnosti bude potrebné zmeniť doterajší postup z plošne jednotného nastavenia dotačných schém na regionálne značne diferencovaný postup, ktorý bude rešpektovať miestne špecifiká. To iba podčiarkuje význam budúcich regionálnych centier udržateľnej energetiky a ich súčinnosti s orgánmi zodpovednými za správu verejných financií.

Energetika vo verejných financiách

Spolupracovali sme s miestnymi a národnými expertmi na dokončovaní akčného plánu transformácie uhoľného regiónu horná Nitra. Dokument zahŕňa aj problematiku monitorovania znižovania energetickej potreby, náhrady zemného plynu za obnoviteľné zdroje energie (OZE) do roku 2034, vlastníctva energetických komunít, občanov a samospráv, budovania regionálnych kapacít pre rozvoj energetickej sebestačnosti a dôslednej dekarbonizácie systému zásobovania teplom. Na hornej Nitre sme spoluorganizovali podujatia na zlepšenie komunikácie medzi ministerstvami a miestnymi žiadateľmi o podporu z verejných zdrojov.

Hlavnú pozornosť sme sústredili sa ovplyvnenie teplárenských projektov, ktoré majú od roku 2023 úplne vyradiť uhlie z palivového mixu centrálného zásobovania teplom na hornej Nitre a nahradiť ho kombináciou zemného plynu a obnoviteľných zdrojov energie. Napríklad, posudok k zámeru výstavby regionálnej spaľovne komunálneho odpadu, ktorý sme dali vypracovať, prispel k tomu, že sa tento zámer prestal ďalej rozvíjať ako súčasť riešenia energetickej náhrady uhlia. Pre hornú Nitru sme vypracovali nový koncept udržateľnej alternatívy – zásobovanie teplom štvrtej generácie pre druhú fázu transformácie teplárenstva (po uplynutí životnosti prechodného riešenia s využitím zemného plynu). Tento koncept – na rozdiel od prechodného riešenia, ktoré sa bude realizovať - je postavený na optimalizácii predpoklade komplexnej obnovy budov, čo umožní znížiť teplotu vykurovacej vody v rozvodoch, naplno dekarbonizovať celý systém a výrazne zvýšiť jeho celkovú energetickú účinnosť. Naše snahy nepriamo prispeli k tomu, že na znehodnotených pozemkoch elektrárne Nováky, ktoré sa v minulosti priemyselne využívali, pravdepodobne vyrastie najväčšia solárna elektráreň na Slovensku.

Kvôli pandémie vírusu COVID-19 a následnej ekonomickej kríze sa programovanie fondov EÚ oddialilo. Spolu s iniciatívou Zelený reštart, Slovenskou klimatickou iniciatívou a sieťami CEE Bankwatch Network a CAN Europe sme presadzovali environmentálne riešenia pri tvorbe opatrení na zmiernenie dôsledkov krízy.

Okrem toho sme podporovali účasť aktívnej verejnosti počas prípravy Plánu obnovy a odolnosti, najmä s cieľom zabezpečiť čo optimálnu podporu pre budovanie regionálnych kapacít, zvyšovanie energetickej hospodárnosti budov, citlivé využívanie obnoviteľných zdrojov, integráciu adaptačných opatrení a vylúčenie fosílnych palív z podpory z verejných zdrojov. Podporovali sme aj iniciatívy klimatického hnutia.

Interný rozvoj

Personál (riadiaci, odborní a terénni pracovníci zamestnaní na čiastočný úväzok alebo formou pracovnej dohody) tvorilo v roku 2020 spolu 19 osôb v rámci v dvoch tímoch (15 v programe Udržateľná regionálna energetika a 4 v programe Transformácia hornej Nitry). Administratívu organizácie zabezpečovali 4 pracovníčky (tiež na čiastočné úväzky alebo formou pracovnej dohody). Oba tímy intenzívne využívali spoluprácu s ďalšími externými odborníkmi a spolupracovníkmi.

Pandémia koronavírusu sprevádzaná najmä obmedzeniami cestovania urýchlila prechod od pracovných stretnutí prezenčnou formou k elektronickej komunikácii. Táto zmena priniesla nielen výraznú úsporu cestovných nákladov a času, ale výrazne rozšírila priestor a možnosti pre organizáciu verejných prezentácií, pracovných rokovaní, seminárov a konzultácií.

Na druhej strane, obmedzenia komplikovali terénne činnosti (napríklad vykonávanie prieskumov a manuálny zber údajov v regiónoch) a znemožnili nám naplno využiť priestorové kapacity v našich kanceláriách v Banskej Bystrici, Prievidzi, Rimavskej Sobote, Rožňave a Spišskej Starej Vsi. Obmedzenia počas pandémie nám prekazili aj možnosť využiť nadobudnutú akreditáciu na prijímanie dobrovoľníkov v rámci programu Európsky zbor solidarity.

Personálne zloženie (k 31.12.2020)

Správna rada	Magdaléna Grambličková (predsedkyňa) Irena Jenčová (do 05/2020) Katarína Lukáčová (od 05/2020) Martina Paulíková
Základný výkonný tím	Juraj Zamkovský (výkonný riaditeľ) Daniela Domiková, Helena Zamkovská, Otto Veres (regionálni koordinátori); program Udržateľná regionálna energetika Juraj Melichár (koordinátor CEE Bankwatch Network v SR) Lenka Ilčíková, Lýdia Kňazovičová (do 02/2020) a Filip Vilga (od 09/2020); program Transformácia hornej Nitry Michaela Farkašovská, Dana Hullová a Tereza Gálová; administratíva Zdenka Tesárová (financie a účtovníctvo)
Riadni členovia (s hlasovacím právom)	21 (01/2020), 18 (02/2020), 17 (od 11/2020)
Rada patrónov	Zuzana Kusá Eugen Gindl

Finančná správa

Príjmy (2020)	EUR	Podiel
Grantové príjmy	329 927,13	87,53%
<i>Z toho: CEE Bankwatch Network</i>	5 793,33	1,76%
<i>European Climate Initiative</i>	31 767,77	9,63%
<i>European Climate Foundation</i>	95 886,00	29,06%
<i>Open Society Institute (Hungary)</i>	1 452,90	0,44%
<i>IUVENTA</i>	17 209,60	5,22%
<i>OP Efektívna verejná správa</i>	177 817,53	53,90%
Príjmy z vlastnej činnosti	1 550,00	0,41%
Dary	4 049,88	1,07%
Príjmy z 2% z dane	320,64	0,09%
Členské	387,84	0,10%
Iné príjmy	466,55	0,12%
Zostatok z roku 2019	40 236,40	10,68%
Príjmy spolu	376 938,44	100,00%

Výdavky (2020)	EUR	Podiel
Mzdy a odmeny	217 336,35	68,84%
Režijné náklady	14 541,51	4,60%
Cestovné náklady	3 791,02	1,20%
Spotrebný materiál	1 948,66	0,62%
Služby	44 563,73	14,12%
Zariadenie a vybavenie	3 525,90	1,12%
Členské príspevky do FoEE, FoEI a FoESK	196,08%	0,06%
Dane a administratívne poplatky	697,78	0,22%
Splátky pôžičiek	15 000,00	4,75%
Spolufinancovanie projektov	8 890,81	2,82%
Regranting	5 199,28	1,65%
Výdavky spolu	315 691,12	100%

Kontakt (sídlo): Priatelia Zeme-CEPA, Námestie Pod krížom 65, 976 33 Poniky – Ponická Huta
Tel: 048 4193 718, e-mail: cepa@priateliazeme.sk
Web: cepa.priateliazeme.sk, energoportal.org, zivotpouhli.sk, www.udrzatelne.sk